

Rautarouvia ja rikottuja enkeleitä – naisrepresentaatiot True Crime -kirjallisuudessa

Naisrepresentaatio, rikollisuus, sukupuoliroolit, true crime

Ari Haasio

ari.haasio [a] seamk.fi

FT, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Elisa Kannasto

elisa.kannasto [a] seamk.fi

FT, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Nuppu Pelevina

Nuppu-Maija.pelevina [a] uwasa.fi

VTM, Vaasan yliopisto

Viittaaminen: Haasio, Ari, Elisa Kannasto & Nuppu Pelevina. 2025. "Rautarouvia ja rikottuja enkeleitä – naisrepresentaatiot True Crime -kirjallisuudessa". *WiderScreen* 28 (1–2).
<https://widerscreen.fi/numerot/1-2-2025-widerscreen-28-numerot/rautarouvia-ja-rikottuja-enkeleita-naisrepresentaatiot-true-crime-kirjallisuudessa/>

True crime -genren tuotanto on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Viihteen muotona se voi vahvistaa, mutta myös haastaa käsityksiä ja stereotypioita yhteiskunnasta. Artikkelissa käsitellään kymmenen kirjallisen suomalaisen true crime -teoksen pohjalta niissä muodostuvaa naiskuvaa ja naisille kertomuksissa rakentuvia rooleja. Tarkastelussa nousevat esiin miespuolisten rikollisten luonnehdinnat naisista. Toisena tarkastelun kohteena ovat rikollispiireissä joko puolisona tai itse rikoksia tekevinä henkilöinä liikkuvat naiset ja heidän kertomuksensa. Sisällönanalyysin perustuvassa artikkelissa tarkoituksena on ymmärtää, miten nainen kuvataan ja ymmärretään ensisijaisesti maskuliinisessa rikollisuuden kontekstissa.

Johdanto

True crime eli todellisiin rikoksiin ja rikoksentekijöihin keskittyvän lajityypin kirjallisuus on kasvattanut suosiotaan merkittävästi viime vuosina myös Suomessa. Lisäksi muiden true crimea tarjoavien medioiden suosio on kasvanut (Tuomi 2022; Yliopisto-lehti 6/2024). True crime pohjaa faktoihin eli on ei-fiktiivistä, ja kerronnallisesti viihteellistä, ja asemoituu rikosjournalismin ja viihteen välimaastoon (Punnett 2018). Monista rikollistaustaisista kirjailijoista ja podcastin pitäjistä on tullut tunnettuja julkisuuden henkilöitä, joiden julkisuudessa voidaan nähdä myös piirteitä vaikuttajakulttuurista (Helsingin Sanomat 9.7.2023). He saavat mediatilaa ja julkisuutta oman sosiaalisen median julkaisujensa avulla ja heitä seurataan julkisuuden henkilöiden tavoin, vaikka julkisessa keskustelussa mediaa myös arvostellaan näkyvyyden antamisesta rikollisuudesta tunnetuille henkilöille (Helsingin Sanomat 8.12.2023). Oman ja lähipiirin rikollisuuden kaupallistaminen on tullut helpommaksi, kun julkaistut podcastit ja sosiaalisen median sisällöt mahdollistavat kirjojen tuoman näkyvyyden myös muunlaisilla kaupallisilla sisällöillä.

Useimmat ammattimaisten (ex-)rikollisten tekemät tai heistä tehdyt mediatuotteet käsittelevät järjestäytyntä rikollisuutta tai muuten systemaattista rikollista elämää. Usein näiden narratiivien keskiössä ovat miehet. Niissäkin tapauksissa, kun naiset ovat muodostaneet omia rikollisryhmiä tai nousseet merkittävään asemaan rikollisissa piireissä, heistä on tehty vähemmän true crime -julkaisuja (esim. Sikes 1999; Rodgers 2023). Naisrikollisista ei myöskään ole muodostunut tunnettuja miespuolisia rikollisia vastaavia julkisuuden henkilöitä, ainakaan yhtä laajasti. Suomessa tyttöjen ja naisten osuus rikoksista epäillyistä on kasvanut viime vuosina (Haapakangas 2020), mutta suhtautuminen naisrikollisiin poikkeaa edelleen miehiin kohdistuvista käsityksistä ja erityisesti joihinkin miesrikollisiin liittyvästä fanikulttuurista.

Tässä artikkelissa tutkitaan naisten roolia ja representaatioita miesvaltaisissa rikollisyhteisöissä, siten kuin sitä true crime -genren sisällöissä kuvataan. Tutkimuskysymyksemme ovat: 1) Millaisia rooleja naisille muodostuu true crime -genren teoksissa? 2) Miten nainen kuvataan ja ymmärretään ensisijaisesti maskuliinisissa rikollisuuden konteksteissa?

Aineistoksi on valittu vuoden 2015 jälkeen julkaistuja kirjoja, joissa kuvataan suomalaista järjestäytyntä rikollisuutta siihen osallistuneen henkilön tai henkilön puolison näkökulmasta. Aineiston aikarajaukseksi on valittu kymmenen vuotta, koska kotimaista true crime -kirjallisuutta ryhdyttiin julkaisemaan laajemmin 2010-luvun puolivälissä. Kirjojen valinnassa on myös keskitytty

niihin teoksiin, joista on julkaistu myös äänikirjaversio, koska audiomuotoisen kirjallisuuden kuluttamisen suosio on noussut ja niiden kautta pyritään saavuttamaan laajoja yleisöjä ja uusia kohderyhmiä. Näemme valittujen teosten myös tällä tavalla kiinnittyvän julkisuuskulttuuriin.

Sukupuolten tasa-arvo on suomalaisessa yhteiskunnassa yleisesti hyväksytty lähtökohta, mutta true crime -julkaisujen sukupuolirepresentaatioissa näkyy edelleen sukupuolinormatiivinen jako mieheen ja naiseen – stereotyyppisten roolien ja kuvausten vahvistamina. Kaikkien tarkasteltujen teosten sukupuolipresentaatio on hyvin konservatiivinen. Esimerkiksi naiset kuvataan teoksissa usein fyysisesti heikompana, tunteellisenä ja kodista huolta pitävänä äitinä tai puolisona.

Mieskuvauksissa puhutaan tyypillisesti väkivallasta, turvallisuuden takaamisesta, taloudellisen turvan hoitamisesta tai muuten ylemmästä statuksesta. Lisäksi teoksissa nähdään usein seksuaalimoraalin kaksoisstandardeja, joissa naisten seksuaalisuutta rajoitetaan enemmän kuin miesten. Naiskumppanin kontrollointi ja pettäminen vaikuttavat monessa kertomuksessa olevan osa elämäntyyleä. Johtuen aineistoon kuuluvien teosten voimakkaasti korostuneesta tavasta käsittää mies ja nainen erillisinä rooleina, joilla on omat sosiaaliset ja yhteisöön liittyvät stereotypit, käytämme myös tämän artikkelin käsittelyssä samaa jaottelua ja analysoimme naisrepresentaatioita tästä lähtökohdasta.

Artikkelin tavoitteena on avata naisen aseman kuvaamista true crime -kirjallisuudessa niin naisrikollisten kuin miespuolisten rikollisten kertomana ja avata keskustelua siitä, mitä naisten representaatiot tässä viihteenä kulutettavassa genressä voivat tarkoittaa yhteiskunnallisesti. Suomessa on toistaiseksi tutkittu vasta vähän viime vuosina kasvanutta true crime -kirjallisuutta tai siihen liittyviä ilmiöitä, ja artikkelimme avaa tieteellisen keskustelun ilmiöön liittyvästä merkittävän vähän käsitellystä naisnäkökulmasta.

True crime -genre viihteenä

Narratiivilla ymmärrämme suorasanaisen kerronnan keinoin ja tapahtumien sekä tekojen kuvaamisen avulla lukijalle tuotetut kertojan ideologiset näkemykset käsiteltävästä asiasta (vrt. Tieteen termipankki 2023). Representaatiolla tarkoitamme tapaa käyttää kieltä merkitysten kuvaamiseen (Hall 1997, 44). Representaatioon, jonkin esittämiseen jonkinlaisena, sisältyy aina valtasuhteita. Representaatio voi uusintaa vallitsevia epätasa-arvoisia valtasuhteita tai pyrkiä haastamaan niitä. Tarkastelemme representaation käsitteen avulla teoksissa toistuvia tapoja kuvata ja esittää naisia sekä naisille muodostuvia rooleja sekä miesten että naisten kertomuksissa. Kielen

suhde todellisuuteen on kahtalainen: representaatiolla sekä kuvataan todellisuutta että osaltaan rakennetaan todellisuutta.

Webb (2021) on todennut, että eräs true crime -kirjallisuuden tehtävistä on herättää kauhun ja järkytyksen tunteita lukijoissa. Narratiivina true crimea käsitellään hänen mukaansa mediassa viihteenä. Webb yhdistää myös rasistisen narratiivin näkökulman true crimeen. Rasistisia ilmaisuja käytetään myös aineistona olevissa teoksissa, ja vankilakuvauksissa korostetaan ulkomaalaisiin vankeihin liittyviä ongelmia. Rossin (2024) mukaan rikollisjärjestöt rakentavat omia narratiivejaan, jotka poikkeavat virallisista narratiiveista. Suomalaisessa true crime -kirjallisuudessa rikollisyhteisöjä, kuten moottoripyöräkerhoja, kuvaavissa narratiiveissa korostuvat konventionaaliset sukupuoliroolit. Esimerkiksi naisten asema on miehelle alistainen, eikä heitä oteta jäseniksi kerhoihin – ”liikeasiat” kuuluvat miehille. Sen sijaan naiset ovat mukana koko perheelle järjestetyissä tapahtumissa ja juhlissa, tosin istuvat niissäkin yleensä omassa ryhmässään. Valta-asetelmaa korostaa myös se, että narratiiveissa korostetaan, ettei toisen jengiläisen puolisoon tai kumppaniin kosketa. Yhteisön määrittämät valtasuhteet ja normit nähdään näin tärkeämpänä, kuin yhteiskuntaan perinteisesti ymmärretyt käsitykset ja normit.

Viihteellisten rikostarinoiden ja rikoskirjallisuuden historia on pitkä (Burger 2016). 1550–1700-luvun Britanniassa jaettiin pieniä kirjasia tapahtuneista rikoksista, erityisesti murhiin keskittyen. True crimesta on alettu puhua 1960-luvulla Yhdysvalloissa, esimerkiksi Truman Capoten teos *Kylmäverisesti* (1966) on nähty genren mullistajana (Burger 2016). Teoksessa yhdistettiin faktapohjainen rikoskertomus kirjallisen kerronnan elementteihin. Eri tuotantoyhtiöt, kuten Netflix ovat tarttuneet 2010-luvulla genren suosioon ja tuottaneet useita dokumentteja ja sarjoja rikollisista sekä rikostarinoista. Suomessa erityisesti moottoripyöräjengeihin, niiden jäseniin sekä huumausainerikollisuuteen liittyvä true crime -genren kirjallisuus on yleistynyt, ja sitä tuotetaan monissa mediamuodoissa. Teoksia julkaisevat sekä isoimmat että pienemmät kustantajat. Genren ympärille on syntynyt jopa siihen erikoistuneita kustannusyhtiöitä, mikä kertoo ilmiön laajasta suosiosta ja siitä, että genren kaupallinen hyöty on tunnistettu myös alan perinteisten toimijoiden keskuudessa. Mediahuomion myötä true crime -teosten päähenkilöiden sosiaalisen median seuraajamäärät kasvavat ja moni on alkanut esimerkiksi tekemään omia podcasteja – mahdollisesti median rikostarinoita kuvaavien true crime -podcastien suosion innoittamana.

Usein true crime -genren kirjoissa Suomessa on toisena kirjoittajana joko rikoskirjailija tai toimittaja, joka on editoinut kirjasta kertovan henkilön tekstiä joko näiden omista teksteistä tai

henkilöiden haastatteluista (esim. Linnanahde 2020; 2023; Puonti 2020; Lönnqvist & Sipilä 2016). Monesti kirjan aiheena olevat henkilöt ovat tuoneet myös esiin, että heitä on lähestytty eri toimittajien ja kustantajien puolelta sen sijaan, että he olisivat itse olleet aloitteellisia kirjan tekemisen suhteen. Tämä osaltaan kertoo siitä, että heidän tarinoilleen nähty markkina-arvo on haluttu hyödyntää. Samalla ilmiö on inspiroinut myös ilmiötä ja laajemmin rikollisyhteisöjä sekä niihin liittyvää mediahuomiota kuvaavia teoksia (Pâquet & Williamson 2024; Mölsä 2022).

True crime -kirjallisuus yhdistää faktapohjaisen rikoskertomuksen ja kirjallisen kerronnan elementit. Tällä tavalla pyritään luomaan koukuttavia tarinoita, jotka vetoavat laajaan lukijakuntaan. Viihteellisyys rakentuu monesta elementistä: kirjoissa luodaan jännitystä ja mysteeriä, henkilöhahmoja ja tapahtumia kuvataan dramaattisesti ja syvällisesti, ja lukijoille pyritään avaamaan rikollisten salaista maailmaa. True crime -genren avulla lukija pääsee ikään kuin osalliseksi itselle vieraaseen todellisuuteen, jossa rikokset ja rikollinen elämä rakentavat kiinnostavaa erityisyyttä. Henkilöhahmojen omien tosielämän tarinoiden avulla rikollisesta elämästä rakennetaan myyntivaltti, jolla lukijoiden kiinnostus kaupallistetaan kirjojen, podcastien ja mediahuomion avulla.

True crime -genren viihteellisyyden taustalla on usein halu ymmärtää rikosten syitä ja seurauksia sekä ihmismielen pimeitä puolia (morbid curiosity eli sairaalloinen uteliaisuus), voyeurismi eli halu tirkistellä (esim. Boling & Hull 2018; Tuomi 2018) tai halu syventyä maailmaan, joka on irti omasta todellisuudesta, mutta on silti todellisuuteen perustuvana lähtökohtaisesti fiktiota kiinnostavampi. Paul Kooistra (1989) jäsentelee urauurtavassa teoksessaan syitä rikosviihteen kiinnostavuudelle kolmen motivaation avulla: psykologisen, kulttuurisen ja sosiaalisen. Psykologinen motivaatio viittaa tarpeeseen saada jännitystä radikaalin toiseuden kokemisen avulla, kuten esimerkiksi kauhu- tai jännitysfiktiota kuluttamalla. Kulttuurinen motivaatio viittaa arvostukseen rikollisuutta ja siihen liittyvää normien rikkomista kohtaan. Sosiaalinen motivaatio ilmenee ihailuna yleistä järjestystä vastaan sotivaa ajattelua kohtaan. Rikollisuus näyttäytyy tuossa ajattelussa positiivisena, koska se rikkoo hegemonista järjestystä. Rikollisuuden viihteellistymisen rinnalla kulkee keskustelu siitä, miten uhrien ja omaisten näkökulma huomioidaan (Miles 1991). Siihen kytkeytyy myös eettinen näkökulma: onko oikein kaupallistaa rikoksia ja antaa mediatilaa rikoksista tuomituille (Holmes & Hines 2024).

True crime ja crimefluencers – tosirikosjulkaisut

Valtavasta suosiosta huolimatta true crime -ilmiöstä on ilmestynyt toistaiseksi melko vähän tutkimusta. Esimerkiksi Wiltenburg (2004) on todennut, että sensaatiomaisuus kaupallisena tuotteena ei ole kiinnostanut tutkijoita. Aiheella on kuitenkin yhteiskunnallista merkitystä, etenkin kun huomioidaan, miten paljon se on esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja saa monimuotoista ja laajaa mediatilaa. Lajityypin suosion kasvuun ovat vaikuttaneet median viihteellistyminen ja demokratisoituminen sekä uusien mediamuotojen kuten podcastien kehittyminen.

Penfold-Mounce (2009) on luokitellut erilaisia ”julkisroisto” -arkkityyppejä. Huomiotalouden logiikkoja noudattelevassa hybridissä mediatilassa etenkin julkisuutta tavoitteleva tyyppi on kasvattanut suosiotaan ja noussut perinteisempien heikkojen ja sorrettujen puolella olevien valapattojen, Robin Hood -hahmojen, ohi. Digitaalisessa ympäristössä suosiota on saanut uudenlainen ammattiryhmä; sosiaalisen median vaikuttajat. Somevaikuttajat avaavat usein arkista elämäänsä sosiaalisen median alustoilla ja hyödyntävät näkyvyyttä kaupallisesti (Abidin 2016) ja joiden suosio perustuu tuttuuden ja aitouden tuntuun (Reinikainen ym. 2020). Myös rikollisista ja entisistä rikollisista on tullut suosittuja vaikuttajia, mutta tutkimusta tällaisista ”rikollisvaikuttajista” on hyvin vähän (Bozzi & Brilli 2024).

Somessa rikollistaustaiset vaikuttajat rakentavat itsestään mielikuvia vapaammin kuin perinteisessä mediassa (Bozzi & Brilli 2024). Kertoessaan väkivaltaisia tarinoita menneiltä vuosilta entiset rikolliset avaavat rikollista maailmaa sisäpiirin asiantuntijoina ja voivat sekä luoda itsestään ”gangstapersoonaa” (Bozzi & Brilli 2024) että tarjota varoittavia esimerkkejä elämäntapaan liittyvistä riskeistä, mikä korostuu usein etenkin yhdessä poliisien kanssa tuotetuissa sisällöissä ([Helsingin Sanomat 6.7.2024](#)).

Naisiin liittyvää true crime -tutkimusta on aiemmin tehty ennen muuta yleisön näkökulmasta (Boling & Hull 2018; Boling 2019; Vitis & Ryan 2023), ei rikolliseen maailmaan kosketuksissa olevista naisista tai naiskuvasta. Esimerkiksi Holmes ja Hines (2024), Vicary ja Frailey (2010) ja Wattis (2024) ovat pohtineet true crimea lukijuuden näkökulmasta. Venäläinen (2024) puolestaan on analysoinut rikoksiin syyllistyneiden naisten kuvaamista suomalaisessa tabloid-lehdistössä. Sonja Saarikoski (2023) taas on haastatellut naisvankeja ja kuvannut heidän elämäänsä. Sen sijaan tutkimusta naisten roolista ja kuvauksista rikollisuuteen liitettyjen miesten tai naisten itsensä kertomuksista ei ole tehty.

Sukupuoli true crime -genressä

Tutkimusten mukaan true crime -genreä kuluttavat erityisen paljon nuoret naiset (Vicary & Fraley 2010; Naseer & Aubin 2023), ja esimerkiksi suomalaisen *Jäljillä*-podcastin seuraajista jopa 80 % on alle 30-vuotiaita naisia (YLE Uutiset 10.12.2019). Naisten rooli väkivaltarikollisuudessa ja jengirikollisuudessa on ollut yleensä marginaalinen, ja naisrikollisista kertova kirjallisuus ja julkisrikolliset ovat vähissä myös true crime -sisällöissä. Valtaosa rikoksista on miesten tekemiä, mutta naisten osuus on esimerkiksi henkirikosten tekijöinä kasvanut (Suomen Virallinen tilasto 2019). Vuonna 2022 noin viidennes (19 %) henkirikoksista oli naisten tekemiä (Sutela, Rikander & Immonen 2022). Poliisin tietoon tulleista rikoksista nainen oli epäiltynä 24 % tapauksista vuonna 2016 (Kääriäinen & Danielsson 2017).

Järjestäytynyt jengimuotoinen rikollisuus sen sijaan on ainakin julkisen tiedon mukaan yksinomaan miesten hallinnassa. Varmaa tilasto- tai tutkimustietoa tästä ei ole, mutta esimerkiksi eri organisoidut rikollisryhmät ovat lähes poikkeuksetta miesvaltaisia julkisuuteen annettujen tietojen perusteella. Viime vuosina naisrikollisia on käsitelty paitsi viihdemaailmassa esimerkiksi suoratoistopalvelu Netflixin tuottamissa vankilarajoissa, myös tietokirjallisuudessa, kuten useissa naisvankien elämää käsittelevissä kirjoissa (esim. Saarikoski 2023). Monimutkaiset ja monitasoiset naisrepresentaatiot ovat kuitenkin edelleen aliedustettuja true crime -genressä, mahdollisesti siksi, että media ja lukijat ovat kiinnostuneempia isoista rikoksista. Ne ovat useimmiten miesten tekemiä. Ne voivat heijastaa laajempia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia käsityksiä sukupuolesta, erityisesti laajalle yleisölle tuotetuissa sisällöissä. Näin ollen niiden tarkastelu on tarpeellista myös mediatutkimuksessa.

Viihteellisissä mediamuodoissa naiset ovat useammin rikoksen uhreja. Usein true crime -genren naisrepresentaatioihin liitetään myös vallan ja väkivallan näkökulmia. Naiset esiintyvät mediateksteissä usein erityisesti väkivaltaisten rikosten ja seksuaalirikosten uhreina (vrt. esim. Pitkämäki 2017; Voipio 2017). Lisäksi naiset näyttäytyvät sivullisina uhreina, jotka joutuvat kokemaan väkivaltaa tai osallistumaan rikoksiin eri tavoin, esimerkiksi huumausaineriippuvuuden tai puolison aseman takia. Usein naisuhrit kuvataan viattomina ja avuttomina, mikä vahvistaa perinteisiä sukupuolirooleja ja stereotypioita (Frederick 2022). Toisaalta näitä stereotypioita rikkovia tarinoita, joissa naiset esiintyvät rikoksen tekijöinä käsitellään usein sensaatiohakuaisesti ja

ne koetaan erityisen järkyttävinä (Puonti 2020), tai niissä pyritään selittämään rikollisuutta esimerkiksi vaikealla lapsuudella (esim. Roine 2020).

Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tarkastelemme naisille rakentuvia representaatioita ja rooleja aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi sopii erityisen hyvin sellaiseen tutkimukseen, jossa aiempaa tietoa ilmiöstä ei ole tai tieto on pirstaleista. Aineistolähtöisessä analyysissä olennaista on, että teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta (vrt. Elo & Kyngäs 2008). Analyysissä luokittelemme kuvauksia siitä, mitä naisten rikollisuuteen ja naisten rooliin rikollisyhteisöissä liittyy true crime -genren sisällä. Naisrepresentaatioita käsitellään kahdesta näkökulmasta: miesten sekä naisten itsensä kuvauksissa omissa tarinoissaan. Aineistosta etsittiin lähiluvulla yhteisiä teemoja, merkityksiä ja representaatioiden tapoja (Kort-Butler 2016). Valituista teoksista tarkasteltiin sekä naisten itsensä kertomia kuvauksia että niitä kuvauksia, joissa mies kuvaili naisia erilaisissa rooleissa, tehtävissä ja vuorovaikutuksessa itsensä kanssa.

Sisällönanalyysissä kirjat luettiin ensimmäisen kerran, jolloin niistä tunnistettiin mahdollisia teemoja ja saatiin aiheesta kokonaisvaltainen käsitys. Tämän jälkeen kirjat luettiin lähiluvulla. Näin saatiin syvempi ymmärrys aineistosta. Tämän jälkeen kerättiin ja taulukoitiin naisrepresentaatioita koskevat edustaviksi katsotut esimerkkisitaatit. Näitä sitaatteja käytiin sen jälkeen tarkemmin läpi kategorioiden tunnistamiseksi, että aineisto voitiin järjestää teemoittain. Lopullisessa analyysissä esitetään valittuja kategorioita esittäviä sitaatteja eri teoksista esimerkkeinä ja analyysin tukena. Kaikki kirjoittajat lukivat aineiston ja kävivät läpi valitut sitaatit. Kategorioiden ja teemojen valinnoista käytiin yhteistä keskustelua.

Aineistoon valittiin kymmenen kirjaa niiden suosion ja relevanttiuden perusteella (Taulukko 1). Relevanssiin vaikutti ennen muuta päähenkilön tunnettuus sekä hänen saamansa mediahuomio ja hänen tekemiensä rikosten laajuus. Aineistoon valituista kirjoista neljä on naisen ja kuusi miehen tarinaa. Yksi naisen tarina on miespuoliselta kirjoittajalta. Taulukossa 1 esiteltävistä kymmenestä teoksesta on analyysissä käytetty e-kirjaa tai fyysistä teosta, mutta niistä on olemassa myös audiomuotoinen julkaisu.

Taulukko 1. Artikkelin aineistona käytetyt teokset

Kirjoittaja, toimittaja, kustantaja ja ilmestymisvuosi	Kirja	Kohdehenkilö	Asema rikollisena/ näkökulma/ sisältö
<i>Kale Puonti, Bazar 2020</i>	Satu - alamaailman rautarouva.	Satu Andersson	Rikollisjohtaja (M.O.R.E.) Raimo Anderssonin leski, Huumekauppias.
<i>Hanna Hertell & Heidi Holmavuo, Docendo 2022</i>	Rikoksia ja rakkautta.	Hanna Hertell	Janne “Nacci” Tranbergin ex-puoliso ja lapsen äiti.
<i>Mika Ilmén & Jarkko Sipilä (toim.), Bazar 2019</i>	Immu.	Mika “Immu” Ilmén	Ex-Cannonball asekersantti, vapaaottelija, portsari
<i>Lauri Johansson & Jarkko Sipilä (toim.), CrimeTime 2020</i>	Late - Suomen pelätyimmän rikollisen tarina.	Lauri Johansson	NBK (Natural Born Killers) -rikollisjärjestön toinen perustajajäsen.
<i>Tara Koivukoski, Tammi 2020</i>	Rikottu enkeli: nainen bikereiden maailmassa.	Tara Koivukoski	Naisen kasvutarina moottoripyöräjengin miesten keskellä, itse ei-rikollinen.
<i>Marko Lönnqvist & Jarkko Sipilä, CrimeTime 2020</i>	Elämäni gangsterina.	Marko Lönnqvist	Ex-Cannonball. Kuollut 2018.
<i>Aki Linnanahde, WSOY 2023</i>	Niko Ranta-aho.	Niko Ranta-aho	Jetset-elämää viettänyt huumoririkollinen, joka päätyi julkisuuteen tyttöystävän julkisuuden kautta. Tunnetaan parhaiten Katiska-tapauksesta.
<i>Linda-Maria Roine (Mercedes Bentso), Johnny Kniga 2020</i>	Mercedes Bentso - totuus ja tunnustus.	Linda-Maria Roine	Murhista tuomitun Janne Ranisen puoliso, rap-artisti, jolla huumehistoria, hyväksikäyttöä yms.
<i>Janne Tranberg & Pekka Lehtinen (toim.), CrimeTime 2020</i>	Wanted Janne “Nacci” Tranberg.	Janne “Nacci” Tranberg	Entinen Cannonball-moottoripyöräjengin johtaja, tuomittu huumoririkoksista ja petoksista.
<i>Aki Linnanahde Otava 2020</i>	Vilhunen.	Keijo Vilhunen	Rikollisjärjestö United Brotherhoodin (UB) johtaja. Tuli tunnetummaksi Jari Aarnion tapauksesta.

Aineisto on julkista ja kaikkien saatavilla. Sen takia erillistä tutkimuslupaa ei ole tarvittu.

Aineistossa mainittujen todellisten henkilöiden nimet on mainittu myös tutkimuksessa, jos niitä on käytetty tutkimuskirjallisuudessa. Teokset edustavat true crime -genreä eli periaatteessa niissä ei

pitäisi olla fiktiivistä ainesta. Teoksia tulkittaessa on kuitenkin huomioitu se, että tietyistä asioista halutaan kenties vaieta tai ne esitetään valikoidulla näkökulmalla tai tilanteita tulkitsemalla. Rikoksista ei kerrota, jos ne eivät ole joko vanhentuneita tai niistä ei ole annettu tuomiota. Myöskään toisia, rikokseen osallistuneita henkilöitä ei välttämättä haluta nimetä. On myös mahdollista, että tekijä haluaa rakentaa itsestään tietoisesti tietyn kaltaista imagoa, minkä takia joistain asioista ei haluta kertoa ja toisia taas korostetaan halutun mielikuvan lujittamiseksi. Lisäksi, kuten myös Fredriksson (2022) muistuttaa, teosten kirjoittamisprosessiin ja editointiin liittyy elementtejä, jotka väistämättä vaikuttavat narratiiveihin tositapahtumista. Osassa teoksia on myös ulkopuolinen kirjoittaja, jolla on vaikutusta sisältövalintoihin ja kerrontatapaan.

Analyysi

Taulukkoon 2 on koottu yhteenvetona teoksissa esiintyvät keskeisimmät naishahmot ja heidän roolinsa teoksessa esitetyissä kertomuksissa. Naisrepresentaatioita, asemaa rikollisena ja näkökulmaa käydään tarkemmin läpi tulevissa alaluvuissa.

Taulukko 2. Teoksissa esiintyvät keskeisimmät naishahmot

Kirjoittaja, toimittaja, kustantaja ja ilmestymisvuosi	Kirja	Kohdehenkilö	Asema rikollisena/ näkökulma/ sisältö
Kale Puonti, Bazar 2020	Satu - alamaailman rautarouva.	Satu Andersson	Rikollisjohtaja (M.O.R.E.) Raimo Anderssonin leski, Huumekauppias.
Hanna Hertell & Heidi Holmavuo, Docendo 2022	Rikoksia ja rakkautta.	Hanna Hertell	Janne “Nacci” Tranbergin ex-puoliso ja lapsen äiti.
Tara Koivukoski, Tammi 2020	Rikottu enkeli: nainen bikereiden maailmassa.	Tara Koivukoski	Naisen kasvutarina moottoripyöräjengin miesten keskellä, itse ei-rikollinen.
Linda-Maria Roine (Mercedes Bentso), Johnny Kniga 2020	Mercedes Bentso - totuus ja tunnustus.	Linda-Maria Roine	Murhista tuomitun Janne Ranisen puoliso, rap-artisti, jolla huumehistoria, hyväksikäyttöä yms.

Roolit ja stereotypiat

Naisille annetaan teoksissa erilaisia rooleja ja merkityksiä, ja myös naisten itsensä kerronnassa asetutaan erilaisiin rooleihin. Monet näistä representaatioista edustavat sukupuolinormatiivista

jakoa kahteen sukupuoleen ja tukevat näille tyypillisiä stereotypioita. Etenkin miesten kirjoittamissa teoksissa on havaittavissa klassinen madonna–äiti–huora -kolmijako. Oman lisänsä tähän klassiseen kolmijakoon tuovat naisten kuvaukset miesten asettamista rooleista ja asemasta itselle esimerkiksi rikollisen puolisona tai rikoskumppanina sekä vallankäytön välineenä.

Aineiston perusteella olemme luoneet seuraavan ryhmittelyn siitä, miten naisia kuvataan ja millaisiin rooleihin naiset teksteissä asemoituvat ja asemoidaan ja miten naisiin suhtaudutaan sekä miesten että naisten itse rakentamissa narratiiveissa. Ensimmäiset kolme kategoriaa näkyvät erityisesti miesten kuvauksissa ja kategoriat neljä ja viisi ovat voimakkaammin näkyvissä naisten tarinoissa. Nainen uhrina, vaimo, tyttöystävä ja lapsen äiti -kuvaukset näkyvät koko aineistossa, mutta niissäkin naiskuvaukset vaihtelevat asemoinniltaan.

Naisten teokset voi jakaa karkeasti kahteen: rikollisten tarinat ja puolisoitten tarinat. Rikollisia edustaa tässä aineistossa ainoastaan Satu eli ”Rautarouva” ja muiden teosten keskeinen näkökulma on rikollisen puolison näkökulma. Tässä tutkimuksessa ei tarkastella naisten elämäntarinoita ja kuvauksia laajemmin vaan ainoastaan suhteessa rikollisuuteen. Miesten teoksissa tarinan päähenkilönä on mies itse ja kaikki naiset ovat sivuosissa. Sadun tarina on sikäli lähempänä miesrikollisten kertomuksia, että hänen kirjassaan sukupuolta käsitellään hyvin vähän, se on ikäänkuin häivytetty ja tulee esille vain satunnaisissa kuvauksissa. Puolisonaisten tarinoissa elämä ei rajoitu naisen rooliin suhteessa rikolliseen mieheen, mutta tämän tutkimuksen kannalta se rakentuu keskeiseksi. Rikollisen maailman miehisyydestä johtuen naisten tarinoissa sukupuoli on väistämättä eri tavalla merkitsevä.

Oma äiti. Omaan äitiin suhtaudutaan kunnioituksella ja suojelevasti. Hahmona oma äiti on kaiken yläpuolella.

Vaimo, tyttöystävä, lapsen äiti. Omaan kumppaniin suhtaudutaan suojelevasti. Monissa tapauksissa hän on lasten äiti, mikä lisää suojelunhalua. Myös oma ryhmittymä (esim. moottoripyöräjengi) on jäsenensä naisystävää tai vaimoa suojeleva taho esimerkiksi puolison vankilatuomion aikana.

Hyödyke, satunnainen ”hoito”. Esimerkiksi juhlissa saatetaan harjoittaa satunnaisia suhteita vastakkaisen sukupuolen kanssa. Tavoitteena on ensisijaisesti seksuaalinen nautinto, ei vakavamman suhteen solmiminen. Naisen roolia saatetaan kuvata myös silmänruokana tämän

ulkonäön kuvauksina, vaikka fyysistä suhdetta ei ole ollutkaan. Naisten kuvauksissa tämä rooli kuvataan useammin naisen uhriksi asettamisen kautta.

Nainen rikollisena. Eräissä tapauksissa myös nainen tekee rikoksia, joko miehen avustajana toimien tai omaehtoisesti. Kuvauksissa tuodaan esiin myös, että viranomaistahot rakentavat naisille rikollisen roolia osana syytekokonaisuuksia, joskus sillä perusteella että nämä ovat olleet puolisoja ja siten mukana rikollisessa elämässä.

Nainen uhrina. Nainen voidaan havaita kertomuksissa uhrina. Esimerkiksi miehen naiseen kohdistama väkivalta, huumeriippuvuus tai seksuaalinen hyväksikäyttö ovat eräitä aineistosta havaittuja uhriroolin osa-alueita. Lisäksi naisen roolia kuvataan eräässä teoksessa parituksen uhrina. Miehen naiseen kohdistama väkivalta näkyy naisten kertomuksissa myös lapsuutta pohtivissa tarinoissa, joissa mietitään esimerkiksi oman taustan vaikutuksia nykyiseen elämään.

Nämä roolit ovat toisaalta selkeitä teoksissa esitetyissä naisrepresentaatioissa, mutta toisaalta rooleissa on myös päällekkäisyyksiä ja erilaisissa suhteissa kirjassa esiintyviin henkilöihin. Miesten kertomuksissa löytyy eniten kuvauksia naisista joko äiteinä, puolisoina tai vallankäytön kohteina. Immun kertomuksissa korostui hänen hengenheimolaisuutensa vaimon kanssa ja sillä tavalla tasavertainen kumppanuus. Taran kuvauksessa taas korostuu miesystävän dominointi niin henkisesti kuin fyysisesti ja uhriksi asettaminen seksiobjektina. Lisäksi puoliso kuvauksissa nainen saattaa osittain näyttäytyä rikosten mahdollistajana, esimerkiksi siten että puoliso ei kysele ylimääräisiä, vaikka elämäntyö näyttäytyy poikkeuksellisen, poliisit tekevät kotietsintöjä tai ratsioita tai hyvälle taloudelliselle asemalle ei löydy selkeää selittäjää. Naisten omissa kertomuksissa korostuu joko oma rooli rikollisuudessa ja itsenäinen toimijuus, puolison asema rikollisen elämässä tai uhrirooli, jolla usein selitetään omaa ”rikkinäisyyttä” joko vanhempien tai puolisoitten tai molempien kaltoinkohtelulla. Uhriutumista voi esiintyä myös puolison roolin rinnalla. Lisäksi uhrirooli kuvaa myös poliisin suhtautumista viattomaan naispuolisoon, jota syytetään epäreilusti.

Äidin roolia kuvattaessa keskiöön nousee äidin roolin merkitys ja kunnioitus äitiä kohtaan rikollisen tien valinneille naisille ja miehille. Kunnioittava suhtautuminen omaan äitiin tulee esiin esimerkiksi Keijo Vilhusen muistelmissa:

Keijon ja äidin suhteesta muodostui erityinen. Kiltille ja poikkeuksellisen herkälle Keijolle äidin sana oli pitkään laki, eikä kovan rikollisen elämän myöhemmin valinnut Keijo asettunut koskaan äitiään vastaan hurjimpinakaan aikoinaan. Päinvastoin. Keijo kunnioitti suuresti äitiään ja pyrki auttamaan häntä aina, kun mahdollista. (Linnanahde 2022)

Toisaalta äiti oli myös huolissaan esimerkiksi Lauri ”Late” Johanssonista ja häpesi tätä pojan vankilatuomioiden ja rikoshistorian takia.

Äidilläni oli usein tapana sanoa, että mitä ne ihmisetkin sanoo, koska hän tunsu minusta häpeää. Oli siihen kyllä ihan hyvä syy ja aihe. (Johansson & Sipilä 2020)

Kunnioitus äitiä ja äidin roolia korostuu erityisesti näissä kuvauksissa, joissa äidin häpeä nostaa suuria tunteita. Kuvaukset osoittavat, että äiti on ainoa naishahmo, jota ei kutsuta muuksi kuin äidiksi eikä aseteta itseä alemmaksi. Äitiys näkyy teoksissa myös puolison kuvauksissa. Omien lasten äidistä puhuessa näkyy kunnioitus, jota pelkälle puolisolle ei kuvauksissa välttämättä osoiteta. Janne ”Nacci” Tranberg (Tranberg & Lehtinen 2020) kuvaa puolisonsa roolia ollessaan itse vankilassa lapsen syntymän aikoihin.

Hanna oli vahva. Hoidettavana oli pieni lapsi, siihen päälle koti sekä oma duuni.

”Alamaailman rautarouvan” eli Satu Anderssonin kuvaus elämästään (Puonti 2020), on paitsi ammattirikollisen puolison arkea, myös rikolliseen toimintaan osallistuneen henkilön tarina. Satu Anderssonia voi perustellusti pitää ammattirikollisena hänen rikoshistoriansa ja vankilatuomioidensa perusteella, ja hän on myös itse kuvannut itseään rikollisena. Äitiyden merkitys näkyy myös Satun omassa kuvauksessa itsestään. Läheisten kuvauksissa Satu on ”Maailman paras äiti ja mummi ” (Sirpa-siskon sanomana, Ks. Puonti 2020, 139). Jonkinlainen moraali liittyy äitiyteen ja välittyy esimerkiksi siinä, että muuten huumeita käyttävä nainen oli raskaana ollessaan ”tietenkin” kuivilla. Tämä esitetään itsestään selvänä asiana, eikä siihen liity esimerkiksi mitään kuvauksia vaikeuksista lopettaa käyttöä. Satu korostaa myös, etteivät omat

lapset ole koskaan todistaneet hänen huumeidenkäyttöään (Puonti 2020, 42.) Tässä yhteydessä hän myös kehuu lastensuojelun kädenojennusta, että sai pitää lapsensa, vaikka käytöstä tiedettiin. Oma äiti on läsnä Sadun elämässä, lapsuudessa myös äidin roolia kuvataan uhrina isän kovan väkivallan kohteena.

Osa rikollisista korostaa perheen ja parisuhteen merkitystä. Lisäksi parisuhteiden kuvauksissa korostuu seksuaalisuus. Esimerkiksi Mika Ilmén tuo esiin vaimon tärkeän merkityksen ja korostaa rakkauttaan puolisoaan kohtaan. Paitsi romanttista rakkautta, myös seksuaalisuutta ja ystävyyttä tuodaan Ilménin kuvauksessa esiin. Oheinen kommentti on tunteikas rakkauden ja kiintymyksen osoitus, tosin sanavalinnat kuvaavat konventionaalisen maskuliinista narratiivia.

Jonna on upea nainen. Hän on mun paras kaverini, mun huorani ja mun aseveli.
Kaikkea sellaista. (Ilmén & Sipilä 2019, 111–113)

Kuvauksessa Jonnasta ilmenee romanttinen rakkaudenosoitus kun sitä tarkastellaan rikollisyhteisön kontekstissa. Kielellisenä ilmaisuna huora on hyvin suoraviivainen ja yleensä loukkaavaksi mielletty sana, joka saattaa olla vakiintunut myös omasta yhteisöstä, jolloin se nähdään pelkkään sukupuoleen kiinnittyneenä tapana kuvata myös puolisoa. Samalla ilmaisu kuvaa seksuaalisesti aktiivista naista, johon voidaan liittää myös erilaisia viehättävyyden entiteettejä, rikollisyhteisön kielellä machoillen ilmaistuna. Siihen sisältyy tässä tapauksessa voimakas positiivinen lataus, joka samalla heijastelee päähenkilön naiskuvaa. Naisihanteen yksi keskeinen piirre on tietty estottomuus seksuaalisessa mielessä. Edellä esitetyssä esimerkissä näkyy tarve saada kumppani, joka on aina tukena vaikeinakin aikoina (aseveli) ja valmis viettämään aikaa yhdessä (esim. juhlimalla). Aseveljeyteen liittyy representaatioissa myös se, ettei toimintaa ja kotoa poissaoloja kyseenalaisteta ja saatetaan auttaa pienissä tilanteissa, joissa esimerkiksi rahaa pitää siirtää huomaamatta.

”Kerholaisen” haastavan elämäntavan sovittamisen perhe-elämään tuodaan esiin myös naisen näkökulmasta, esimerkiksi lyhyillä vaimojen kirjoittamilla osuuksilla (esim. Ilmén & Sipilä 2019; Tranberg & Lehtinen 2020) sekä naisten omissa kuvauksissa (Hertell & Holmavuo 2022). Näiden sisällyttämisellä miesten tarinoihin korostetaan myös kunnioitusta puolison asemaan omassa valitussa elämäntyyliässä, mutta rakennetaan myös syvyyttä omalle tarinalle. Vaikka ajattelun

pohjalla ja rikollisyhteisössä vallalla ovatkin perinteiset sukupuoliroolit, miesten kuvauksissa näkyy myös puolison aseman ajattelu.

Yhdessäolo nuoren ja vilkasliikkeisen moottoripyöräkerholaisen kanssa ei takuulla ollut Hannalle helppoa. En aina muistanut ilmoittaa menemisistäni ja saatoinkin olla monta päivää pois. Vähemmästäkin toisen hermo alkaa palaa. Kaiken muun ohella en osannut ottaa kodinhoitoa vakavasti. Sekin oli Hannan vastuulla. (Tranberg & Lehtinen 2020)

Parisuhteessa perinteiset perhearvot eivät välttämättä ole ensisijaisia ja muut asiat saattavat kiinnostaa enemmän:

Nopeasti kävi selväksi, ettei isäntä ollut lainkaan kodinleikkijä-tyyppiä. Nuori kirkasotsainen avovaimo oli jo hyvää vauhtia perustamassa perhettä, mutta Keijo viihtyi paremmin omissa porukoissaan eikä aina tullut kotiin yöksi. Työnsä hän hoiti, mutta kaiken muun ajan alkoivat täyttää kaverit, ryyppääminen ja rikollinen elämä. (Linnanahde 2023)

Miesten kertomuksissa naisen rooli puolisona esitetään pääosin erityisen perinteisenä, mikä osittain johtuu rikollisyhteisön priorisoinnista ja siitä johtuvasta elämäntyylistä. Puolisot hoitavat kotia ja täyttävät miesten tarpeet ja avunpyynnöt liikoja kyselemättä. Perheet joutuvat usein kärsimään miesten tekemistä rikoksista: kotietsinnät ja pidätykset ovat päivittäin uhkana. Kuvauksista ilmenee, että miehet eivät kuitenkaan pääsääntöisesti halua omien kumppaneidensa tietävän liikaa tekemistään rikoksista (esim. Linnanahde 2023). Tätä myös perustellaan tarinoissa toistuvasti kumppaneiden suojelemisella. Osittain suojele voi kuitenkin olla enemmän itsesuojelua – jos puoliso ei tiedä, hän ei voi myöskään kertoa mitään kuulusteluissa tai kotietsintöjen yhteydessä.

Puolison tyytyväisenä pitämistä kuvataan hallinnan näkökulmasta. Moottoripyöräkerhoissa järjestetään koko perheen grillijuhlia (Ilmén & Sipilä 2019), joiden tarkoituksena on sitouttaa naiset kerhoyhteisöön, jolloin miehet voivat harrastaa ilman liiallisia ongelmia. Kertomuksissaan miehet

voivat kadota päiväkausiksi joko huvittelemaan, ”liikeasioissa” tai yhdistäen nämä kaksi asiaa. Vaimoille ja tyttöystävälle ei välttämättä ilmoiteta mitään, etenkin silloin, jos kyse oli rikollisesta toiminnasta. Näin varmistuu etteivät ”liikeasiat” ole ylimääraisten tiedossa, mikä myös osaltaan kuvaa naisten asemaa miesten kuvausten stereotyyppisen maskuliinisessa maailmassa – nainen on sivullinen. Sama toistuu myös puolison näkökulmasta aiheesta kirjoittavien naisten kertomuksissa. Vaikka oma kumppani, olipa kyse vaimosta tai tyttöystävästä, kuvaillaan miesten näkökulmasta erityislaatuisena, seksisuhteet muiden naisten kanssa ovat aineiston perusteella enemmän sääntö kuin poikkeus. Kerhoon liittyvissä tarinoissa tuodaan ilmi, että kerhotiloilla ja tapahtumissa on mukana ylimääraisia naisia, jotka toimivat myös hetkellisesti fyysisten tarpeiden tyydyttäjänä. Lisäksi useissa kuvauksissa naisia esineellistetään, esimerkiksi esittelemällä heitä pelkästään ulkonäköä koskevilla ilmaisuilla tai fyysisen kanssakäymisen kohteina.

Petin Kaisaa [Laten silloinen tyttöystävä – kirj. huom.] aika monesti Kirsin kanssa. Hän oli tuttu aiemmilta vuosilta ja myös kaunis blondi. Eivätkä he ole olleet ainoat vaaleaveriköt. (Johansson & Sipilä 2020)

Nainen fyysisenä halun kohteena tulee esiin myös Immun tarinasta. Lähes jokainen nainen kuvaillaan potentiaalisena kumppanina seksin harrastamiseen:

Mun mielestä lähestulkoon jokainen vastaantuleva nainen oli mahdollinen parittelukumppani. Miksi? Hormonit sekoittavat pään. (Ilmén & Sipilä 2019)

Vilhusen kanssa yhteistyötä tehnyt Jari Aarnio käytti tutun prostituoidun palveluja ja saattoi viestiä hänelle esimerkiksi seuraavasti:

”Onko rata vapaa? Juodaanko nopeat vichyt?” kertoi Iina tekstiviesteistä, joita Aarnio hänelle lähetti ennen seksiin päätyneitä vierailujaan. (Linnanahde 2022, 230–234)

Aarnion kertomuksessa Pasilan naista kuvataan seksiobjektiksi, mitä vahvistaa samaan aikaan kunnioittavat ja huolehtivat kuvaukset omasta vaimosta. Vastaavat kuvaukset sekä miesten että naisten teoksissa ilmentävät nähdäksemme kuvaa laajemminkin teoksissa esiintyneiden miesten suhteesta naisiin ja seksuaalisuuteen.

Miesten kuvauksissa syrjähyppy kuvataan luonnollisena osana seksuaalisuutta. Niitä selitetään esimerkiksi ”vahvana suvunjatkamisviettinä” tai päihteiden jatkeena, joita ei välttämättä puolustella, mutta ei myöskään mielletä esimerkiksi pettämisenä. Vaikka miehet kuvaavat avoimesti syrjähyppyjään, omasta vaimosta, tyttöystävästä tai satunnaisesta kumppanista ollaan hyvin mustasukkaisia:

Jos joku vanhempi jäsen oli tuonut kissoja mukanaan, nuoremmilla ei ollut asiaa edes vilkaista niitä. Siinä tuli helposti avokas päähän ja saateteksti ”äläpä kattele jäsenen muijia”. (Tranberg & Lehtinen 2020)

Mustasukkaisuus voidaan ymmärtää alistamaan pyrkivän, omistushaluisen machokulttuurin ilmentymäksi. Samalla suhtautuminen omiin kumppaneihin ja naisiin yleensä ilmentää kaksoisstandardeja seksuaalimoraalissa. Mies pitää tällaisessa ajattelumallissa naista omaisuutenaan. Naisen ajattelu hyödykkeenä ja naisen esineellistäminen tulee esiin kaikissa miespuolisten ammattirikollisten kirjoittamissa teksteissä ja osassa naisten itsensä kertomuksia, mutta kuvausten rajuus ja tapa vaihtelee. Esimerkiksi Roine (2022) kertoo tulleen hyväksikäytetyksi ja raiskatuksi useasti elämänsä aikana. Tyttöystäviin saatetaan suhtautua puhtaasti seksuaalisten halujen tyydyttäjinä ja joissain tapauksissa henkilöllä saattaa olla samanaikaisesti kaksikin tyttöystävää, tai useita satunnaisia seksikumppaneita. Esimerkiksi kerhon juhlat tarjosivat tähän mahdollisuuden. Naisia kutsutaan myös toistuvasti halventavilla nimityksillä miesten kuvauksissa, mikä korostaa naisten alempaa roolia maskuliinisessa yhteisössä. Mikäli tyttöystävästä puhuttiin rakastavaan sävyyn, asiaan liittyi usein hänen roolinsa lasten äitinä tai maininta siitä, että häntä kuitenkin petettiin. Puolisoja kehuttiin ja ylistettiin myös näiden ulkonäköön tai seksitaitoihin liittyen.

Naisen suojeleminen tuli esiin useissa niin miesten kuin naisten kirjoittamissa teksteissä. Vaikka parisuhteissa oli ongelmia, niin miehen kunnia vaati häntä huolehtimaan naisestaan. Myös muihin

kerhon jäseniin, ”veljiin”, luotettiin naisen oikeuksien puolustajana:

Siellä, minne virkavallan käsi ei yllä tai ehdi, suojelevat kaljut isoveljet lukemattomia naisia ja lapsia väkivallalta. Mahdollistavat monille normaalin, turvallisen elämän, jota laki ja oikeus ei ole kyennyt tarjoamaan. (Koivukoski 2020, 377)

Rikollinen kumppani oli monessa tapauksessa myös rakastava puoliso ja toi ennen kaikkea turvaa naisen elämäänsä. Kuvauksissa jää kuitenkin yleensä selittämättä, miltä miehen nähtiin naista turvaavan. Tämä näyttäytyy ristiriitaisena etenkin kuvauksissa, joissa mies itse on väkivaltainen tai esimerkiksi kerholaiset herättävät pelkoa naisissa.

Naisten kirjoittamissa teoksissa on usein myös uhrin rooli. Se ilmenee parisuhdeväkivaltana, henkisenä alistamisena ja taloudellisena riippuvuutena. Toisaalta jengiin kuuluvan miehen etuna esitetään se, että jengi huolehti perheen toimeentulosta mahdollisen vankeustuomion aikana. Uhrin asema näkyy monessa tapauksessa kertomuksissa esiintyvien naisten pohdinnoissa lapsuuden traumaista. Kuvauksissa käsitellään hyväksikäyttöä, isättömyyttä tai haastavia kotioloja (esim. Roine 2020; Koivukoski 2020). Tällä selitetään osaltaan huumeekoukkuun joutumista ja rikoksia, mutta myös rikollisen lähelle hakeutumista, kun tästä on haettu turvallista hahmoa, jolla on auktoriteettia pitää itsestä huolta. Esimerkiksi prosenttijengien jäsenet ovat usein sekä ulkoiselta olemukseltaan että asemaltaan jopa pelkoa herättäviä. Prosenttijengi-nimi viittaa niihin moottoripyöräkerhoihin, jotka ilmoittavat jättäytyvänsä lain ulkopuolelle (Mölsä 2022). Koivukosken (2020) ja Roineen (2020) tarinoissa on ajoittain vahva psykologisoiva ote.

Bikerin kanssa suhteessa oleva Tara päättyy uskonnollisesta ja väkivaltaisesta taustasta useampaan väkivaltaiseen suhteeseen. Hänen taustaansa liittyy jo lapsena koettuja pelkoja ja väkivaltaa, kuten Roineellakin (2020). Kumpikin tuo tarinassaan esiin nimenomaan turvan saamisen kumppaneiltaan. Näistä poikkeavaa tarinaa rakentaa Hanna Hertell, joka ilmaisee vaan rakastuneensa rikolliseen ja joka korostaa heidän yrittäneen elää mahdollisimman normaalia elämää. Hertell pysyi ja pidettiin tiukasti erossa rikollisista kuvioista (Hertell & Holmavuo 2022), kunnes sai syytteen osana ex-miehensä Janne Tranbergin huumausainetuomiota.

Rikollistarinoista yksi on naisen kertomus, mutta miehen kirjoittama. Puonti (2020) kuvaa hyvin koruttomasti Sadun erittäin väkivaltaista lapsuutta, mutta ei keskity väkivallan yksityiskohtaiseen

kuvaamiseen. Tarinassa ei myöskään selitellä olosuhteilla rikolliseen elämään päätymistä tai esimerkiksi rikollisessa maailmassa kohdattuja väkivaltatilanteita tai vankilaan joutumista. Sadun kuvauksissa on samoja elementtejä, kuin rikollista maailmaa kuvaavien miesten kirjoissa. Tarinassa korostuu esimerkiksi itsenäisyys, rohkeus ja vahvuus, mikä voi kuvata asettumista miehisen maailman sosiaaliseen kontekstiin. Useammassa yhteydessä Sadun tarinassa annetaan ymmärtää, että tämän lapsuudessa kurinpalautus ”oli ansaittua”. Omaa yksittäistä velanperintään liittyvää väkivallantekoaan Satu legitimoii rikollismaailman koodistolla, eli velanperinnän keskeinen osa voi olla väkivalta, mutta hän korostaa, ettei muuten ole väkivaltainen.

Naisrepresentaatioita hyödynnettiin miesten teoksissa kerronnallisesti lisäämään jännitystä tai rakennetta. Miesten rikollista elämää kuvaavissa teksteissä naisia koskevilla kirjoituksilla saatiin myös pehmennettyä kovaa imagoa, kun kuvattiin perhe-elämää tai parisuhteen onnellisia hetkiä ja miestä suojelijan roolissa. Toisaalta puhtaaseen seksiin perustuvien viittausten kautta ilmennettiin machomaista ja rikollisyhteisön stereotyyppistä puhe- ja ajattelutapaa. Esimerkiksi viittaukset satunnaisiin seksisuhteisiin, samanaikaiset seurustelusuhteet ja seksuaalisuuden korostaminen parisuhteesta puhuttaessa toimivat machoilun tukijoina.

Konventionaalinen maskuliinisuus korostui myös ulkonäkökuvauksissa. Voimailu ja taistelulajit olivat vahvasti esillä useissa teoksissa (esim. Ilmén & Sipilä 2019). Tähän imagoon kuului myös se, että naiset ihailivat taistelulajeissa kunnostautuneita ja voimailussa tuloksia saavuttaneita miehiä.

Kaverini totesi hänen olevan kauhean näköinen: ”Ihan animaali, kato sen korvia”.
Mun mielestä kaveri oli ihana. Jäin kyttäilemään aina meidän harjoitusten jälkeen sinne teinityttömäisesti, mutta se johti vain tuijotteluun. (Ilmén & Sipilä 2019)

Kovuus ja tietty ”eläimellisyys” vetoaa teoksen kertomuksissa naisiin, joita pyöri miesten lähellä esimerkiksi kerholla tai kamppailulajien otteluissa. Siihen kuului myös huippuunsa viritetty fyysinen voima, jota miehet korostivat tietoisesti, jopa tiettyihin ylilyönteihin sortuen:

Rakkaus näkyi tatamillakin – härskeinä otteina. Muistan lukkopainimatsin Finnish Openista Turusta. Jonna oli katsomossa ja mulla oli tietysti tarve näyttää uunituoreelle tyttöystävälle, että olen saatananmoinen sonni. Vastassa oli joku

salolainen ja vein sen suoraan kättelystä tonttiin molemmista jaloista. Menin sen mahan päälle seisomaan ja huusin katsomoon: ”Kato, kato, Jonna, mä surffaan.” (Ilmén & Sipilä 2019)

Naisten omissa kertomuksissa representaatio itsestä ja muista naisista on odotetusti laajempi kuin miesten vastaavissa. Arkeen liittyvistä asioista, jengimaailman ulkopuolisista tapahtumista ja toiveista kerrotaan laajemmin ja avoimemmin kuin miesten kirjoituksissa. Esimerkiksi Tara kuvaa opintojaan ja lastenkasvatusta laajasti (Koivukoski 2020). Hertell kertoo pidätyksen ja syytteen vaikutuksista työhön ja uraan ja pohtii lapsen oikeuksia suhteesta etsintäkuulutettuun isään (Hertell & Holmavuo 2022). Tämä johtunee siitä, että viime kädessä puolisoiden ja jengissä vaikuttavien miesten elämäntavassa on tiettyjä eroavaisuuksia. Miehet keskittyvät ”bisneksiin” ja jengiin muodostuneen kaveripiirin kanssa toimimiseen melko runsaasti myös vapaa-aikana, naiset sen sijaan keskittyvät arjen asioihin, hoitavat lapsia, käyvät töissä tai opiskelevat. Jengi ja miesten maailma ja naisten arki sivuavat toisiaan ennen muuta miesten ehdoilla. Lisäksi naisten kuvauksiin on saatettu haluta syvempiä tasoja, kun he eivät tarinoissaan esiinny rikollismaailman sisäpiiriläisinä, jotka tarjoaisivat lukijoille sisältöä sieltä.

Naisten kirjoittamissa kertomuksissa oli usein kyse voimasta, jota piti näyttää, että pääsi hankalasta tilanteesta tai pystyi hallitsemaan omaa elämäänsä. Toisaalta miesten kuvauksissa naiset olivat usein niitä, jotka eristettiin paikoista tai jotka joutuivat sietämään tietynlaista kohtelua tai puhetta. Tämä näkyi ennen muuta omistushaluna, johon usein liittyi sekä fyysistä että henkistä parisuhdeväkivaltaa. Miehet saattoivat myös osoittaa omaa valta-asemaansa esimerkiksi moottoripyöräkerhossa naisten kautta. Nainen saattoi toimia vallan välikappaleena:

Joillakin oli tapana käydä panemassa jonkun vittumaisen kerholaisen entistä muijaa osoittaakseen sillä tavalla kunnioituksen puutetta. (Tranberg & Lehtinen 2020)

Nainen rikollisena

Naiset syyllistyivät ensisijaisesti kolmen tyyppisiin rikoksiin tai heitä syytettiin näistä aineistossa esitetyissä narratiiveissa. He toimivat avustajina miesten tehdessä rikoksia sekä käyttämällä

huumausaineita. Osa naisista syyllistyi myös vakavampiin rikoksiin, kuten törkeisiin huumausainerikoksiin. Tällöin oli kyse esimerkiksi huumeiden myynnistä. (ks. Taulukko 3)

Taulukko 3. Naisen asema rikollisessa elämäntavassa

MIESNÄKÖKULMA	NAISNÄKÖKULMA
Nainen äitinä	Nainen uhrina
Nainen seksuaaliobjektina	Nainen kodin ja perheen koossapitäjänä
Nainen kumppanina (tyttöystävä, vaimo)	Nainen tasa-arvoisena rikollisena
Nainen apurina rikoksissa	Nainen sijaiskärsijänä
Nainen mahdollistajana rikoksissa ja kerhoelämässä	Nainen rikollisena toimijana

Rikollispiireissä huumeiden käyttö on yleistä, mikä näkyy myös tutkimusaineistossa.

Huumausainerikoksiin syyllistyneiden lähipiiri, erityisesti puoliset saattavat usein joutua huumausainesyytteisiin joko käyttäjinä tai osallisina. Tästä esimerkkinä on Niko Ranta-ahon naisystävä Sofia Belórfin saama syyte huumeiden käyttörikoksesta ja rahanpesusta. Useita vuosia kestäneen prosessin jälkeen rahanpesusyyte hylättiin, mutta huumeiden käytöstä tullut sakkotuomio jäi voimaan ([Ilta-Sanomat 13.4.2023](#)). Rahanpesusyyte on esimerkki rikollista avustavasta toiminnasta, josta puolisoita usein syytetään tutkinnoissa. Puolisoita saatetaan myös kuulustella usein, vaikka suoraa epäilyä rikoksesta ei ole (esim. Hertell & Holmavuo 2022), koska rikollisia etsitään, näiden rikoksista halutaan saada tietoa tai näitä halutaan painostaa tunnustamaan lähipiirin kärsimyksellä, kuten esimerkiksi Niko Ranta-ahon tarinassa kuvataan (esim. Linnanahde 2023).

Vaikka viidennes henkirikoksista oli naisten tekemiä vuonna 2022 (Sutela, Rikander & Immonen 2022), naisten ammattimainen järjestäytynyt rikollisuus on harvinaisempaa. Aineistossa esiintyy poikkeuksena ”alamaailman rautarouvan” eli Satu Anderssonin kuvaus elämästään (Puonti 2020), joka on paitsi ammattirikollisen puolison arjen kuvaus, myös rikolliseen toimintaan syyllistyneen henkilön tarina. Satu Anderssonia voi perustellusti pitää ammattirikollisena hänen rikoshistoriansa ja vankilatuomioidensa perusteella, ja hän on myös itse kuvannut itseään rikollisena.

Sadun tarinassa mainitaan huomattavan vähän muita naisia, vain oma äiti ja siskot ovat mukana. Syynä voi olla, että hän ei halua tai hänellä ei ole lupaa kertoa muiden tarinoita; mutta tämä voi

kertoa myös yleisesti naisista rikollisessa maailmassa. Alamaailman sukupuolittuneisuus välittyy kerronnassa: lähes kaikki muut rikolliset vaikuttavat olevan tekijämiehiä, jätkiä. Herää jopa kysymys, missä kaikki naiset ovat. Sadun kuvauksessa on paljon samoja elementtejä kuin muiden rikollisten. Esimerkiksi hän kuvaa omaa ammattiylpeyttään: ”en noin tyhmää rikosta olisi tehnyt”, kun toinen tekijä on saanut shekkiväärennöksestä tuomion (Puonti 2020).

Sadun tarinassa yksi hänen monista miehistään on ”aito rakkaus”, mutta hempeitä kuvauksia naisrikollisen tarinassa ei ole. Tämä kuvastaa omalta osaltaan sitä, että myös rikollisten naisten maailmassa tunteelliset kuvaukset jätetään pois muista kuin äidin roolista. Miehet ovat tekemisen kohteita tai aseveljiä, joiden kanssa tehdään töitä. Satu puhuu myös seksuaalisuudesta erittäin vähän, mutta kohtalaisen avoimesti. Hän kertoo esimerkiksi hieromasauvan käytöstä saunassa eräänä väylänä toteuttaa seksuaalisuutta vankeuden aikana (Puonti 2020, 78).

Satu kuvaa itseään menevänä ja touhukkaana naisena. ”Minulla oli vauhdikkaana naisena omat kuvioni” (Puonti 2020, 42). Satu esiintyy kirjassaan aktiivisena toimijana, joka tekee itse omat päätöksensä, ja kantaa niistä myös vastuun. ”Miksi **valikoin** aina vanhempia karjuja” (Puonti 2020, 45). Hän kuvaa elämänsä oman toiminnan ja valintojen kautta. Toisin kuin muiden aineiston naisten kertomuksissa usein ilmaistaan, Satu ei koskaan esimerkiksi ajaudu suhteeseen tai ongelmiin, vaan *hakeutuu*. Aktiivinen toiminnan nainen hahmottuu myös Ilménin kertomuksessa Kaksoiselämää (Ilmén & Sipilä 2019), jossa Ilmén ja jää kiinni seurustelusta kahden naisen kanssa (Pikku-Ellu ja Brenda). Ellusta rakentuu kuva kaikkea muuta kuin avuttomana uhrina tai nöyränä tyttöystävänä. Sen sijaan hän uhkaa tappaa itsensä, sulkeutuu vessaan ja ampuu käsiaseella.

Oman lukunsa muodostavat kertomuksissa esiintyvät prostituoidut, joista esimerkkinä voidaan mainita ”Saara”, jonka huumekaupasta tuomittu poliisi Jari Aarnio valjasti harjoittamaan prostituutiota (Linnanahde 2022). Siten hän paritti Saaraa, mikä on Suomessa rikollista. Teoksen mukaan Aarnio otti itselleen osan naisen tuloista ja mahdollisesti myös välitti tälle asiakkaita oman vuosia jatkuneen seksisuhteensa lisäksi. Roineen (2020) kertomuksessa seksiä vastaan hankitaan huumeita. Samalla kun näistä narrativeista välittyy naisten esineellistämisen ajatus, toimijoina naiset myös hyödyntävät tätä omiin tarpeisiinsa.

Kolmoismurhaaja Janne Ranisen puoliso Linda-Maria Raninen (os. Roine), alias Mercedes Bentso (2020), pohtii omaa parisuhdettaan hybristofilian kautta. Hybristofilialla tarkoitetaan yhtä parafilian muotoa, jossa henkilö ihastuu tappajiin.

Koska hybristofilia on myös parafilia, totta kai pidän viehättävänä myös Jannen ampumistaitoja. En halua, että hän ampuu ihmisiä, mutta haluaisin mennä hänen kanssaan ampumaradalle katsomaan, kuinka taidokkaasti hän osaa käsitellä asetta.

Olen kertonut Jannelle avoimesti olevani hybristofiili. Hän on sinut asian kanssa, mutta on tietysti iloinen, että rakastan häntä ensisijaisesti ihmisenä, en vain murhaajana. (Roine 2020, 125–126)

Kuten taulukosta 3 ilmenee, roolijako perustuu pitkälti perinteiseen mies-nainen-dikotomiaan. Tässä voidaan havaita tiettyjä yhteyksiä muun muassa Yhdysvalloissa esiintyvään tradwife-ilmiöön ennen muuta roolijaon kannalta (vrt. esim. Proctor 2022). Poikkeuksen muodostavat ne naiset, jotka toimivat aktiivisesti rikollisina. Tästä esimerkkinä on ”alamaailman rautarouva Satu” (Puonti 2020).

Useimmat muut miesten tarinoissa esiintyvät naiset eivät aktiivisesti osallistuneet rikolliseen toimintaan. Heidän asunnossaan saatettiin säilyttää esimerkiksi laittomia päihteitä tai aseita, mutta tässä tapauksessa heillä ei ollut toimijuutta asian suhteen eivätkä he kertomusten mukaan välttämättä edes olleet asiasta tietoisia. Rikoksia ja päihteiden käyttöä perusteltiin esimerkiksi lapsuudessa koetun hyväksikäytön tai muiden lapsuuden traumojen avulla (vrt. Roine 2020), tai sijaiskärsimyksellä miehen rikoksista johtuvien ongelmien takia (Hertell & Holmavuo 2022), esimerkiksi miehelle tehdyn palveluksen seurauksena saattoi joutua rikoksesta epäillyksi. Naisten rooli ja mahdollinen syyllisyys jää usein lukijalle arvailun varaan, etenkin kun huomioidaan että sisältöihin vaikuttaa se, mitä on valittu kertoa ja miten.

Johtopäätökset

Aineistossa naisia kuvataan monenlaisissa rooleissa. Valituissa teoksissa miesten kuvauksissa naiset esiintyvät rikollisille tärkeinä äiteinä, omina tai kollegojen puolisoina, yhden illan ”hoitoina”, apukäsinä rikoksissa tai satunnaisina kerhotilojen vieraina. Naisten omissa kertomuksissa kuullaan myös alamaailman rautarouvasta, perhettä koossa pitäneestä arjen sankarista ja olosuhteiden uhrista. Stereotyyppisen maskuliinisissa rikostarinoissa, joissa käsitellään rikollisryhmiä ja yksittäisiä rikollisia, naiset ovat yleensä toissijaisissa rooleissa, jos heitä ylipäänsä esiintyy narratiiveissa. Viime vuosina on kuitenkin alettu julkaista myös naisrikollisten tai rikollisten puolisoitten elämäkertoja, joissa omaa roolia rikollisympyröissä käsitellään muutenkin kuin sivuhahmona. Erityisesti jälkimmäisissä omaa roolia on alettu käyttää julkisuuden työkaluna;

miesrikolliset ovat brändänneet itseään omien teostensa ja narratiiviensa kautta, joten myös rikollista elämää vierestä seuranneet puoliset ovat lähteneet hakemaan keinoja rakentaa itselleen huomiopääomaa. Tällöin narratiiveihin on sisällytetty myös enemmän arkeen ja siitä selviytymiseen liittyviä näkökohtia: puolison vankilatuomioiden vaikutus talouteen, erilaisten vastoinkäymisten selättäminen ja muiden ihmisten suhtautumisen kokemukset jengirikollisen kumppaniin.

Mieskeskeisessä true crime -kirjallisuudessa naisten representaatiot vaikuttavat vahvasti perinteisiltä. On myös mahdollista, että kun kirjoittaja rakentaa omaa imagoaan, hän haluaa entisenä jengiläisenä tai muutoin pelättynä rikollisena ylläpitää macho-mielikuvaa. Monen tutkimuksen kohteena olleen miesrikollisen ulkoinen olemus tukee käsitystä siitä, että jengirikollisuudessa voimaan ja tiettyyn rajuuteen perustuvaa kulttuuria arvostetaan ja heikkoutta halveksitaan. Esimerkiksi lukuisat ja erityisen näkyvillä olevat tatuoinnit, isot lihakset, kamppailu-urheiluharrastus ja voimailu tukevat nähdäksemme tätä.

Aineistosta voidaan havaita, että sukupuolten välinen vallankäyttö on keskeisessä roolissa. Useissa tapauksissa naiset ovat alisteisessa suhteessa, josta poikkeuksena esiintyy huumeiden salakuljetusta organisoinut Satu Vilhunen. Vallankäytöstä voidaan erottaa useampia eri muotoja: 1) fyysisen vallan käyttö, 2) sosiaalisen vallan käyttö, ja 3) taloudellisen vallan käyttö.

Omassa elinpiirissään kertomusten miehet ovat tottuneet ratkaisemaan ongelmatilanteita turvautumalla väkivaltaan. Tämä näkyy esimerkiksi moottoripyöräjengin omille jäsenilleen antamissa rangaistuksissa ja äärimmillään henkirikoksissa. Naisiin kohdistunut väkivalta on luonteeltaan joko perheväkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa. Esimerkiksi Tara kertoo tulleen jengiläisen raiskaamaksi (Koivukoski 2020). Sosiaalisen vallan käyttö näkyy esimerkiksi sosiaalisten suhteiden rajoittamisena, miesten tapahtumista eristämisenä tai niissä asetettuina rooleina. Taloudellisen vallan käyttö taas mahdollistaa naiselle jopa luksusluokan elämäntyylin, jonka mies kustantaa (Linnanahde 2023).

Nainen on miesten kuvauksissa äiti, vaimo, fyysinen hyödyke, vallankäytön kohde tai rikollinen erilaisissa muodoissa. Naisen roolia rikollisena ei juuri käsitellä, mikä johtuneee siitä, että kuten kuvauksista ilmenee, nainen rajataan rikollisyhteisön toimijuuden ulkopuolelle. Rikokset tehdään useimmiten miesten muodostaman yhteisön, kuten moottoripyöräjengin, jäsenten kesken. Naiset ovat mukana jengin toiminnassa ensisijaisesti sen laillisissa toiminnoissa, kuten juhlissa. Toinen syy

voi olla kerronnallinen valinta, suojellaan niitä, joita ei ole tuomittu rikoksista. Myös jengin tiloissa vierailevat naiset voidaan jakaa kahteen ryhmään, joista ensimmäisen muodostavat vaimot ja tyttöystävät, toisen taas juhlimista varten paikalle saapuneet naisvieraat, joiden kanssa harrastetaan satunnaista seksiä.

Aineiston pohjalta on syytä miettiä, onko rikollinen elämäntapa ja yhteisö edelleen korostuneen sukupuolinormatiivinen vai onko tämäntyyppinen kerronta osa genreen liittyvää ilmaisua. Toisaalta true crime -kirjallisuus voi korostetusti hyödyntää perinteisiä sukupuolirooleja jännityksen ja draaman rakentamiseen, jolloin naisten esittäminen heikkoina ja emotionaalisina olentoina voi myös vahvistaa haitallisia sukupuolistereotypioita. Rikollisnaisten ja omaa tietä rikollisen vaimon statuksesta lähteneiden henkilöahmojen kuvaukset saattavat vastata tähän tarjoamalla monipuolisempia naisrepresentaatioita rikollisessa maailmassa. Vaikka miesten kirjoittamissa kirjoissa korostuu omistushalu ja naisen alistaminen myös seksuaalisesti, osa kuvatuista naisista oli myös itse seksuaalisesti aktiivisia ja halukkaita. Esimerkiksi Immu kuvaa Jonnaa seksuaaliseksi naiseksi (Ilmen 2019). Myös Mercedes Bentzo kertoo avoimesti omista seksuaalisista mieltymyksistään ja fetissistään (Roine 2020). Kuten Taran tarinassa, nainen voi pyrkiä olemaan myös ”yksi jätkestä”, osa esimerkiksi moottoripyöräkerhon yhteisöä, jota kuitenkin kaikki miehet eivät hyväksy vaan sijoittavat tätä perinteiseen ajatteluun, jossa naiset ovat hyödykkeitä (Koivukoski 2020). Naisten tarinoiden nousu true crime -genressä voi kertoa myös siitä, että niille on kysyntää – monipuolisemmat kuvaukset perinteisen maskuliinisen viihteen keskelle kiinnostavat.

Naisten näkökulma ja kuvaukset naisista ovat miesten kertomuksissa loppujen lopuksi melko pienessä roolissa. Miesten tarinaan keskittyvät teokset kuvaavat pääosin kerhoissa tehtyjä rikoksia ja kerholaisten arkea. Naisiin liittyvät maininnat liittyvät ensisijaisesti joko parisuhteeseen, seksiin tai kerho- ja perhe-elämän yhdistämiseen. Täten kuvaukset noudattavat perinteisiä stereotypioita ja viihteenä kulutettuna vahvistavat siten myös selkeää mies–nais-roolijakoa. Vastaavaa konservatiivista sukupuoliroolien ihannointia on ollut viime vuosina nähtävissä myös muissa julkisuudessa esillä olevissa sisällöissä, esimerkiksi tunnettu sosiaalisen median vaikuttaja Andrew Tate on kasvattanut suosiotaan naisvihamielisillä sisällöillään. Kuten aiemmassa kirjallisuudessa on todettu, tämän tyyppiset vahvistukset voivat osaltaan rakentaa ja vahvistaa esittämäänsä näkökulmaa, ja true crime -genren kasvattaessa suosiotaan, myös sen representaatioiden tarkastelu on yhteiskunnallisesti merkittävää. Naisten kirjoittamat kirjat taas voivat haastaa näitä

esitettyjä näkökulmia ja tarjota stereotypioista poikkeavia representaatioita, vaikka myös niissä on kuvauksia heille asetetusta uhrin tai sivullisen roolista.

Suomessa ilmestyneet true crime -kirjat ja niiden pohjalta tehdyt muut mediatuotteet ovat ensisijaisesti parannuksen tehneiden, keski-ikäisten miesten elämästä kertovia teoksia. Usein ne ovat eräänlaisia ”synnintunnustuksia”, tosin sillä huomautuksella, että kirjoissa kuvatuista tapahtumista on joko tullut tuomio tai niiden syyteoikeus on vanhentunut. Niissä saatetaan ottaa kantaa myös asioihin, joiden mediaesitykset tai toisen teoksen kuvaukset ovat omasta mielestä erottuneet omasta näkemyksestä. Naisten tapauksessa taas teokset vaikuttavat edustavan elämänvalintojen reflektiota ja vanhan taakse jättämistä. Suosion myötä teokset tuntuvat tarjoavan tekijöilleen myös mahdollisuuden rakentaa uutta uraa, koska monet ovat lähteneet tuottamaan myös muunlaisia mediaesityksiä ja esimerkiksi Mika Ilmén on julkaissut useita teoksia, podcasteja ja on siirtynyt nyt myös televisiotuotantoon. Milesin (1991) huomio lähipiiriin liittyvästä asioiden käsittelystä on olennainen, kun teoksissa avataan välillä hyvin intiimejäkin kuvauksia erityisesti puolisoista sekä miesten että naisten kirjoituksissa. Läheiset, jotka ovat tunnistettavissa tekijöiden kuvauksista, ovat haavoittuvassa asemassa ja julkisuuden myötä tulisi pohtia erityisesti tarinoissa esiintyvien henkilöiden lasten asemaa viihteellisten tarinoiden mahdollisina kärsijöinä.

Tutkimusaineistomme kymmenen kirjaa käsittelevät yksittäisiä rikollisia, joten laajempi aineisto olisi voinut tarjota vielä monimuotoisemman kategorisoinnin naisrepresentaatioiden osalta. Valtaosa kotimaisista true crime -julkaisuista kertoo miesten maailmasta, naisten itsensä tarinoita on julkaistu huomattavasti vähemmän. Tämä tukee myös aineistovalinnassa näkyvää miesten kirjoittamien teosten painotusta. Kuitenkin huolimatta siitä, että suomalaisia true crime -julkaisuja on viime vuosina ilmestynyt huomattava määrä, jo kymmenen teoksen tarkempi tarkastelu osoittaa, että tarinoiden ja kerronnan pohjalta löytyy tyypillisiä ilmiön ymmärtämistä auttavia piirteitä.

True crime -viihteen yhteydessä on syytä pohtia myös niissä kuvatun väkivallan mahdollista ihannointia ja rikollisen elämän glorifiointia. Vaikka monissa teoksissa tulee esiin ajatus siitä, että ”rikos ei kannata”, kuvaukset kokaiininhuuruisesta jetset-elämästä yökerhoissa saattavat luoda myös päinvastaisia mielikuvia. Myös väkivallan graafinen kuvaus todellisista, joskin jo vanhentuneista teoista, herättää moraalista keskustelua. Lisäksi erityisesti mediahuomio ja sosiaalisessa mediassa osoitettu kiinnostus voi luoda kuvan, että rikollisuuden kautta voi rakentaa itselleen merkittävää julkisuutta ja päästä jollain tavalla ihannoituun asemaan. Esimerkiksi

erityisesti julkisuudessa esillä olleet miesrikolliset ovat tuoneet esiin vankilaan saamansa ihailijakirjeet ja niiden suuren määrän. Onkin pohdittava, voivatko julkisuus ja teoksissa kuvatut rikollisen toiminnan laajat kuvaukset herättävät ihannointia ja siten myös houkutella rikolliseen elämäntapaan vai haetaanko teoksista vain radikaalin toiseuden kautta tulevaa jännitystä tavallisen elämän keskelle. Aiheen tutkimus olisi tärkeää sen lisäksi, että jatkotutkimusta kaivattaisiin selittämään true crime -genren ja fiktiona kirjoitetun vastaavien sisältöjen suosion eroja.

Lähteet

Kaikki linkit tarkistettu 17.1.2025.

Tutkimusaineisto

Hertell, Hanna & Heidi Holmavuo. 2022. *Rikoksia ja rakkautta*. Docendo.

Ilmén, Mika & Jarkko Sipilä. 2019. *Immu*. Bazar.

Johansson, Lauri & Jarkko Sipilä. 2020. *Late: Suomen pelätyimmän rikollisen tarina*. CrimeTime.

Koivukoski, Tara. 2020. *Rikottu enkeli: nainen bikereiden maailmassa*. Tammi.

Linnanahde, Aki. 2023. *Niko Ranta-aho*. WSOY.

Linnanahde, Aki. 2022. *Vilhunen*. Otava.

Lönnqvist, Marko & Jarkko Sipilä. 2016. *Elämäni gansterina*. CrimeTime.

Puonti, Kale. 2020. *Satu: alamaailman rautarouva*. Bazar-kustannus.

Roine, Linda-Maria 2020. *Mercedes Bentso: totuus ja tunnustus*. Johnny Kniga.

Tranberg, Janne. 2020. *Wanted. Suomen etsityimmän rikollisen tarina*. CrimeTime.

Kirjallisuus

Abidin, Crystal. 2016. "Aren't these just young, rich women doing vain things online?: Influencer selfies as subversive frivolity". *Social media+ society* 2 (2).

<https://doi.org/10.1177/2056305116641342>

Boling, Kelli. S. 2019. "True crime podcasting: Journalism, justice, or entertainment?" *Radio Journal* 17 (2), 161–178. https://doi.org/10.1386/rjao_00003_1

- Boling, Kelli. S. & Kevin Hull. 2018. "Undisclosed Information—Serial Is My Favorite Murder: Examining Motivations in the True Crime Podcast Audience". *Journal of Radio & Audio Media* 25 (1), 92–108. <https://doi.org/10.1080/19376529.2017.1370714>
- Bozzi, Nicola & Stefano Brilli. 2024. "Branding the "Bandito Influencer": studying cross-platform fame and deviance in the cases of Er Brasiliano and 1727wrlldStar". Teoksessa *The Routledge International Handbook of Online Deviance*, 661–678. Routledge.
- Burger, Pamela. 2016. *The Bloody History of the True Crime Genre*. [JSTOR Daily](#).
- Elo, Satu & Helvi Kyngäs. 2008. "The Qualitative Content Analysis Process". *Journal of Advanced Nursing* 62 (1), 107–115.
- Frederick, Lauren. E. 2022. *Fact or Fiction?: (Mis)Representations of Crime, Race, and Gender in Popular True Crime Podcasts*. [Butler University](#).
- Fredriksson, Tea. 2022. "Tall Tales and Truth Claims: The Forms and Functions of True Crime Stories in Crime Discourse". *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 109.1, 125–131.
- Haapakangas, Kimmo. 2020. Nuorten rikollisuus on laskussa – mutta pieni joukko nuorista tekee yhä enemmän ja vakavampia rikoksia. *Tilastokeskus*.
<https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/nuorten-rikollisuus-on-laskussa-mutta-pieni-joukko-nuorista-tekee-ya-enemman-ja-vakavampia-rikoksia>
- Hall, Stuart (toim.). 1997. *Representation. Cultural representations and signifying practices*. Sage.
- Helsingin Sanomat*, Kuukausiliite 6.7.2024. Anu Nousiainen & Ville Maali: "Rosvo ja poliisi".
<https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000010439505.html>
- Helsingin Sanomat* 8.12.2023. Eleonoora Riihinen: "Suomen halutuimmat: Janne Tranberg ja Mika Ilmén olivat ennen liivijengin pomoja, jotka ovat saaneet pitkiä tuomioita huumoririkoksista. 33 Nykyään he ovat Suomen kuunnelluimpia kirjailijoita. Mitä siitä pitäisi ajatella? ".
<https://www.hs.fi/kulttuuri/art2000009967689.html>
- Helsingin Sanomat* 9.7.2023. Sakri Pölönen: "Podcastit täyttivät 20 vuotta: Näin alasta paisui miljardibisnes", <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009705327.html>

Holmes, Su & Claire Hines. 2024. "Female audiences for true crime television: Popular discourse, feminism, and the politics of 'ethical viewing'". *Critical Studies in Television* 0 (0). <https://doi.org/10.1177/17496020241306224>

Ilta-Sanomat 13.4.2023. Kia Kilpeläinen: "Näin kävi Katiska-jutun tuomioille – Sofia Belorfin rahanperusyyte hylättiin". <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009514825.html>

Kooistra, Paul. 1989. *Criminals as heroes*. Bowling Green: Bowling Green State University.

Kort-Butler, Lisa. A. 2016. "Content Analysis in the Study of Crime, Media, and Popular Culture". *Oxford Research Encyclopedia of Criminology*.

Kääriäinen, Juha & Petri Danielsson. 2017. *Naiset rikoksen tekijöinä ja uhreina. Teoksessa Rikollisuustilanne 2016: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, 219–228. <http://hdl.handle.net/10138/191756>

Miles, Jack. 1991. "Imagining Mayhem: Fictional Violence vs. 'True Crime'". *The North American Review* 276 (4), 57–64.

Mölsä, Mika. 2022. *Prosenttijengit. Moottoripyöräjengit ja järjestäytynyt rikollisuus Suomessa*. Otava.

Naseer, Sarah & Christopher St. Augin. 2023. *True crime podcasts are popular in the U.S., particularly among women and those with less formal education*. Pew Research Center, 20.6.2023. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/06/20/true-crime-podcasts-are-popular-in-the-us-particularly-among-women-and-those-with-less-formal-education/>

Pâquet, Lili & Rosemary Williamson (toim.) 2024. *True Crime and Women: Writers, Readers, and Representations*. Taylor & Francis.

Penfold-Mounce, Ruth. 2009. *Celebrity Culture and Crime: The Joy of Transgression*. Springer. Palgrave Macmillan London.

Pitkämäki, Anna. 2017. "'Sä tykkäät kovista otteista vai?': sukupuolistunut väkivalta 2000-luvun alun suomalaisessa elokuvassa". Teoksessa Sanna Karkulehto & Leena-Maija Rossi (toim.) *Sukupuoli ja väkivalta: lukemisen etiikkaa ja politiikkaa*, 9-26. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1431.

Proctor, Devin. 2022. "The# tradwife persona and the rise of radicalized white domesticity". *Persona Studies* 8 (2), 7-26.

Punnett, Ian. C. 2018. *Toward a Theory of True Crime Narratives: A Textual Analysis*. 1st ed. Routledge

Reinikainen, Hanna, Juha Munnukka, Devdeep Maity & Veera Luoma-Aho. 2020. "'You really are a great big sister'—parasocial relationships, credibility, and the moderating role of audience comments in influencer marketing". *Journal of marketing management*. 36 (3-4), 279–298.

Rodgers, Kathleen. 2023. "'F*cking politeness' and 'staying sexy' while doing it: Intimacy, interactivity, and the feminist politics of true crime podcasts". *Feminist Media Studies* 23 (6), 3048–3063

Rossi, Norma. 2024. "A true crime story: The role of space, time, and identity in narrating criminal authority". *European Journal of International Security* 9 (2), 180–198.

<https://doi.org/10.1017/eis.2023.30>

Saarikoski, Sonja. 2023. *Naisvangit*. Siltala.

Sikes, Gini. 1999. *8 ball chicks: vuosi tyttöjengien väkivaltaisessa maailmassa*. Alkuteos *8 ball chicks: a year in the violent world of girl gangs*. Suom. Yasir Gaily. Desura.

YLE Uutiset 10.12.2019. Janne Sundqvist: "Tilda Laaksonen, 25, ja Minna Kavilo, 22, innostuvat oikeista murhista ja kertovat niistä kymmenille tuhansille kuulijoille – Nyt he kertovat, mikä tosielämän rikoksissa kiehtoo". <https://yle.fi/a/3-11101137>

Sutela, Mika, Henri Rikander & Seppo Immonen. 2022. "Naisten tekemä väkivaltarikollisuus lisääntynyt". *Haaste 2/2022*. <https://rikoksentorjunta.fi/-/haaste-2-22-naisten-tekema-vakivaltarikollisuus-lisaantynyt>

Suomen virallinen tilasto 2019: Rikos- ja pakkokeinotilasto. 13/2019, 1. Katsaus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleen rikollisuuteen. Helsinki: Tilastokeskus.

Tieteen termipankki 16.9.2025: Kielitiede narratiivi.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:narratiivi>

Tuomi, Pauliina. 2018. "Groteski true crime: Rikosdraamadokumentaariset formaatit inhon ja provokatiivisuuden näkökulmista". *WiderScreen* 21 (3). <http://widerscreen.fi/numerot/2018->

3/groteski-true-crime-rikosdraamadokumentaariset-formaatit-inhonja-provokatiivisuuden-nakokulmista/

Tuomi, Pauliina. 2022. ”Kun rikollisuudesta ja kuolemasta tulee viihdettä: (Media)väkivalta viihteellistymisen näkökulmasta”. *Lähikuva – audiovisuaalisen kulttuurin tieteellinen julkaisu* 35 (3), 52–63. <https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.23994/lk.121895>

Yliopisto-lehti 6/2024. Virve Pohjanpalo: ”True crime –kulttuuri myy, ja rikoksia tehneiden julkisuus pääoma kasvaa”. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/kulttuuri/true-crime-kulttuuri-myy-ja-rikoksia-tehneiden-julkisuus-paaoma-kasvaa>

Venäläinen, Satu. 2017. *Women as Perpetrators of Violence: Meanings of gender and violence in the tabloid press and in the narratives of women imprisoned for violent crimes*. University of Helsinki. Publications of the Faculty of Social Sciences 62, URN: ISSN:2343-2748.

Vicary, Amanda. M. & Chris Fraley. 2010. ”Captured by true crime: Why are women drawn to tales of rape, murder, and serial killers?” *Social Psychological and Personality Science* 1 (1), 81–86. <https://doi.org/10.1177/1948550609355486>

Vitis, Laura & Vanessa Ryan. 2023. ”True Crime Podcasts in Australia: Examining Listening Patterns and Listener Perceptions”. *Journal of Radio & Audio Media* 30 (1), 291–314. <https://doi.org/10.1080/19376529.2021.1974446>

Voipio, Myry. 2017. ”Sukupuolitetun väkivallan kuvauksia uudessa kotimaisessa tyttökirjallisuudessa”. Teoksessa Sanna Karkulehto & Leena-Maija Rossi (toim.) *Sukupuoli ja väkivalta: Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa*: 121-135. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Wattis, Louise. 2024. ”Gender and True Crime: Women, Murder, Feminism and Therapy”. Teoksessa *Gender, True Crime and Criminology: Offenders, Victims and Ethics*, 9–25. Emerald Publishing Limited.

Webb, Lindsey. 2021. ”True Crime and Danger Narratives: Reflections on Stories of Violence, Race, and (In)Justice”. *Journal of Gender Race & Justice* 24 (1), 131-170. <https://igri.law.uiowa.edu/online-edition/volume-24-issue-1>

Wiltburg, Joy. 2004. ”True Crime: The Origins of Modern Sensationalism”. *The American Historical Review* 109 (5), 1377–1404. <https://doi.org/10.1086/530930>